

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Соціологічний факультет
Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан соціологічного факультету

Олена МУРАДЯН

«31» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Культура довіри в сучасному світі»

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 Соціологія
освітня програма 054 Соціологія (підготовки докторів філософії)
спеціалізація _____
вид дисципліни за вибором
факультет соціологічний

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

«28» червня 2023 року, протокол № 6.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

ХИЖНЯК Лариса Михайлівна – доктор соціологічних наук, професор, професорка закладу вищої освіти кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій.

Протокол від «05» червня 2023 року № 14.

в.о. завідувачки кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій.

Ірина СОЛДАТЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньої програми “Соціологія”

(підпис)

Гарант освітньої програми “Соціологія”

Віль БАКІРОВ

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету.

Протокол від «26» червня 2023 року № 9.

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Культура довіри в сучасному світі» складена відповідно до освітньо-наукової програми чотирьохрічного циклу підготовки фахівців ступеня «доктор філософії»

з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки
зі спеціальності 054 Соціологія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – формування у здобувачів уявлення про роль довіри в сучасному світі в механізмі підвищення ефективності функціонування та розвитку соціальних інститутів, організацій завдяки використанню технологій конструювання довіри до них; вироблення навичок ідентифікації типів довіри й оволодіння методами формування культури довіри в різних соціальних практиках.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні набути такі компетентності:

- **Загальні компетентності:**

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

- **Фахові компетентності:**

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у соціології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з соціології та суміжних галузей.

СК03. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК05. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері соціології, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК06. Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: сформувати у здобувачів здатність використовувати структурні можливості, що заохочують довіру, та агентурні ресурси, що формують культуру довіри; ідентифікувати культуру довіри, проводити аналіз різних сторін (емоційних, когнітивних, прагматичних, символічних і т. ін.) довірчої поведінки індивідів і груп; використовувати семантичний простір поняття «довіра» в соціологічному дослідженні довіри; ідентифікувати кризи довіри в різних сферах суспільного життя та володіти механізмами їх попередження та подолання засобами соціальних технологій.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-
Семестр	
3-й	-
Лекції	
6 год.	-
Практичні, семінарські заняття	

12 год.	-
Самостійна робота	
72 год.	-

1.6. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні демонструвати такі програмні результати навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з соціології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН04. Планувати і виконувати прикладні та/або теоретичні дослідження з соціології та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН05. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

РН06. Переосмислити у процесі навчання наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі науково-прикладні проблеми соціології з дотриманням норм академічної етики.

РН07. Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціально-поведінкових наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері соціології та у викладацькій практиці.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Ідея довіри та проблеми її реалізації в сучасному світі

Фактори актуалізації довіри в сучасному світі. Теоретична модель довіри. Природа довіри. Сучасні трактування довіри: а) з позицій певного набору якостей (моральний підхід бере початок від Аристотеля); б) з позицій вимог, які висуває сучасне складно організоване суспільство до людини як виконавця певних соціальних ролей (структурно - функціональний підхід (М. Вебер, Н. Луман, Е. Гідденс, Т. Парсонс); в) з позицій входження в ціннісно-нормативну систему суспільства, яка регулює його діяльність (Дж. Ролз, Ю. Хабермас). Характеристики сучасності (суспільства модерну), що передбачають необхідність довіри (за П. Штомпкою).

Основні парадигми аналізу довіри / недовіри. Радіус довіри. Ключові характеристики довіри. Дослідження довіри як складової соціального капіталу (П. Бурдьє, Д. Гамбетти, Дж. Коулмен, Р. Патнем, Ф. Фукуяма).

Тема 2. Типологія й елементи довіри

Проблема ідентифікації видів довіри в сучасному світі. Місце довіри в системі найбільш близьких до неї понять: віри, розрахунку, контролю і впевненості.

Типологія довіри за трьома ознаками: 1) в залежності від типу суспільства; 2) в залежності від об'єкта довіри; 3) в залежності від ступеню інституціоналізації довіри в суспільстві.

Особиста довіра («віртуальна» довіра): до політиків, глав держав, знаменитостей, «зірок». Категоріальна довіра (стать, раса, вік, релігія, добробут). Позиційна – довіра / недовіра певним соціальним ролям (мати, лікар, друг; податковий інспектор, шпигун та ін.). Групова довіра: футбольна команда для фанатів, студентська група для викладача. Інституційна довіра (школа, університет, церква, банк), включаючи «процедурну» довіру інституціональним практикам і процедурам (довіра науці, демократії, ринку). Комерційна довіра (до продукції певного роду, країни-виробника, фірмі, автору і т.ін.). Системна довіра

(до соціальних систем, порядків і режимів). Одностороння довіра (one-side trust) і взаємна довіра (reciprocal trust).

Особливості довіри до абстрактних систем (символічних знаків, експертних систем). Емоційне та когнітивне в довірі. Типи довіри: когнітивне й афективне в довірі.

Тема 3. Культура довіри: проблема вимірювання

Поняття «культура довіри», його операціоналізація. Три виміри довіри (за П. Штомпкою). Аналітична схема чотирьох систем довіри (за П. Штомпкою). Ф. Фукуяма про культуру довіри. Чотири контексти породження довіри у предмодернових суспільствах (за Е. Гідденсом). Процеси появи і руйнування культури довіри.

Інтерпретація поняття «довіра» в соціологічному знанні. Соціологічні концепції довіри. Вимірювання довіри в малих групах («Шкала міжособистісної (соціальної) довіри» Джуліана Роттера (Julian B. Rotter), 1967 р.). Вимірювання довіри на рівні суспільства та соціальних інститутів.

Формалізована та операціоналізована процедури аналізу довіри. Рівень довіри: шкали вимірювання. Індекси довіри. Баланс між довірою і недовірою.

Тема 4. Соціальні технології формування культури довіри

Довіра як фактор консолідації сучасного суспільства. Довіра і безпека в інформаційному суспільстві. Довіра та її ресурси в сучасному світі. Кредит довіри та чинники, які його визначають.

Культурно-історична, соціальна та особистісна обумовленість довіри. Фактори, що впливають на формування довіри. Умови для виникнення довіри. Адаптаційні реакції, захисні механізми у відповідь на руйнування довіри в суспільстві (за П. Штомпкою). Аналіз різних сторін (емоційних, когнітивних, прагматичних, символічних і т. ін.) довірчої поведінки індивідів і груп, що взаємодіють між собою. Заходи підвищення рівня довіри в різних видах професійної діяльності. Вербальні і невербальні комунікації у формуванні довіри. Джерела, функції, форми недовіри. Стратегії виходу із соціальної недовіри.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)			
	усього	у тому числі		
		лекції	семінари	с. р.
1	2	3	4	5
Тема 1. Ідея довіри та проблеми її реалізації в сучасному світі	26	2	2	22
Тема 2. Типологія й елементи довіри	23	1	2	20
Тема 3. Культура довіри: проблема вимірювання	15	1	4	10
Тема 4. Соціальні технології формування культури довіри	26	2	4	20
Усього	90	6	12	72

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин
1	Тема 1. Ідея довіри та проблеми її реалізації в сучасному світі	2
2	Тема 2. Типологія й елементи довіри	2
3	Тема 3. Культура довіри: проблема вимірювання	4

4	Тема 4. Соціальні технології формування культури довіри	4
Усього		12

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Вивчення рекомендованої основної та допоміжної літератури до тем навчальної дисципліни	20
2	Виконання завдань до тем навчальної дисципліни	20
3	Підготовка тексту і презентації (доповіді) контрольної роботи № 1	10
4	Підготовка тексту і презентації (доповіді) контрольної роботи № 2	12
5	Підготовка до підсумкового контролю знань (залікової роботи)	10
Усього		72

6. Індивідуальні завдання. Не передбачено.

Згідно з навчальним планом здобувачі виконують дві контрольні роботи.

Завдання до контрольної роботи № 1 (4 завдання)

1. Деякі науковці говорять про важливість довіри в житті суспільства і в соціальних комунікаціях. При цьому свідчення на користь цієї важливості не йдуть далі жалю з приводу недовіри до соціальних інститутів в сучасному світі. Наведіть свої аргументи на користь або спростування тези про важливість довіри а) в комунікативному просторі сучасного українського суспільства; б) у світовому комунікативному просторі.

2. У 1931 р в «Настільному словнику по соціології» Ф. Тьонніс писав: «До довіри або недовіри веде не тільки власний, а й чужий досвід – авторитет, репутація особистості як такої, що заслуговує довіри або сумнівної, спілкування з якою вимагає обережності». Наведіть аргументи і приклади на підтвердження або спростування цієї тези.

3. Поміркуйте над тим, як через конструювання довіри до соціальних інститутів можна сприяти зниженню соціальної напруженості в умовах підвищення протестної активності населення.

4. Відомо, що довіра виступає ключовим механізмом легітимації влади, в ній висловлюється підтримка з боку населення лідерам, програмам, політичному курсу. Запропонуйте перелік заходів, спрямованих на підвищення довіри електорату до політичних лідерів.

Завдання до контрольної роботи № 2 (4 завдання)

1. Підготуйте доповідь на одну з тем (до 6 тис. знаків з пробілами):

- Роль довіри при двох протилежних формах політичної системи – демократії та автократії.
- Електоральна довіра як вид політичної довіри, що формується в умовах електорального процесу.
- Електоральна довіра як ключовий вимір політичної довіри.
- Параметри, що визначають специфіку і прояви політичної та електоральної довіри.
- Особистісний чинник у політичній та електоральній довірі.
- Вплив чинника політичної культури суспільства на формування і трансформацію електоральної довіри.
- Вплив на стан політичної та електоральної довіри думки соціальної групи (сім'ї, сусідів по під'їзду, робочого колективу).
- Фактори, що трансформують політичну та електоральну довіру в сучасній Україні.

- Використання електронних мас-медіа в процесі формування культури політичної довіри.
- Використання електронних мас-медіа в процесі формування культури електоральної довіри.

2. Поясніть, чому інтерес до проблематики довіри посилюється в періоди соціальної нестабільності та змін. Наведіть приклади.

3. Складіть перелік чинників, які впливають на рейтинги довіри / недовіри населення до одного з соціальних інститутів в сучасній Україні.

4. Поясніть, чому в несприятливих, нестабільних або кризових умовах знижується довіра до соціальних інститутів. Розробіть поради, як цього запобігти.

7. Методи навчання

Лекційні заняття. Методи: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький; наочні методи - ілюстрація, демонстрація (презентація лекцій).

Семинарські заняття: есе, аналітичні завдання, групові проекти та презентація їх результатів, колективне обговорення дискусійних питань; доповіді (реферати), тестові завдання.

8. Методи контролю

Усне опитування, виконання й оцінювання завдань до поточного контролю, залікова робота. Навчальна дисципліна включає 4 теми. Виконання завдань до кожної теми та участь у дискусії оцінюється до 5 балів. Здобувачі виконують дві контрольні роботи. Кожна контрольна робота включає по чотири завдання. Оцінювання: до 20 балів (до 5 балів за кожне з чотирьох представлених на перевірку завдань). Реферати-доповіді – до 5 балів за один.

Критерії оцінювання. Результати навчальної діяльності будуть оцінюватися за 100-бальною шкалою (з навчальної дисципліни в цілому). За результатами вивчення дисципліни обов'язковим є підсумкове накопичення балів – до 60 балів (поточний контроль, дві контрольні роботи, реферати-доповіді). Критично-розрахунковий мінімум для допуску до заліку – 30 балів. Здобувачі, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж розрахунковий мінімум, вважаються такими, що не виконали навчальний план з дисципліни.

Методи контролю в умовах змішаної форми навчання

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку. Загальна кількість балів за успішне виконання залікової роботи – до 40. Час виконання – до 120 хвилин. Вміст залікового білета й оцінювання відповідей на заліку: завдання – до 5 балів, тести – до 35 балів (35 тестових завдань x 1 бал = 35).

УВАГА! У разі використання заборонених джерел під час виконання залікової роботи здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує нульову оцінку (0).

У разі запровадження / подовження воєнного стану, жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО) здобувачам надається можливість скласти **залік у тестовій формі** (білет містить 40 тестових завдань, оцінювання: 1 бал за кожну вірну відповідь) **дистанційно на платформі Google Classroom** в курсі «Культура довіри в сучасному світі».

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, контрольні роботи				Контрольні роботи, передбачені навчальним планом (дві роботи)	Разом	Залікова робота	Сума
T1	T2	T3	T4				
5	5	5	5	2 x 20 (4x5) = 40	60	40	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Критерії оцінювання роботи (виконаних завдань до кожної теми) та окремого завдання до контрольних робіт

Відповідь повна, змістовна, з однією незначною помилкою	5 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	4 бали
Відповідь не досить повна, з помилками, недостатньо обгрунтована	3 бали
Відповідь не досить повна, містить суттєві змістовні помилки	2 бали
Відповідь неповна, містить суттєві змістовні помилки, без аргументів	1 бал
Відповідь відсутня та (або) не відповідає суті питання	0 балів

Оцінювання контрольних робіт. Згідно з навчальним планом здобувачі виконують дві контрольні роботи і можуть отримати до 40 балів. Виконання кожної контрольної роботи оцінюється до 20 балів. У контрольній роботі по чотири завдання, одне завдання оцінюється за 5-ти бальною шкалою (5 балів x 4 завдання = 20 балів).

Залікова робота включає 35 тестових завдань (до 35 балів) і одне завдання (до 5 балів). Залікова робота оцінюється до 40 балів (35 + 5 = 40).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна

Sztompka P. Trust: a sociological theory. Cambridge: Cambridge university press, 1999. 214 p.

Хижняк О. В. Культура довіри в рекламі та PR: практикум. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016. 96 с.

Шайгородський Ю. Ж. Криза суспільної довіри: суперечність між очікуваннями та реальністю // Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / за ред. О. Майбороди. Київ: ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2020. С. 8-31.

Edelman's Trust Barometer: A cycle of mistrust threatens action in response to global challenges. https://www.weforum.org/agenda/2022/01/edelman-trust-barometer-2022-report/?DAG=3&gclid=CjwKCAjwh8mlBhB_EiwAsztdBLh0RwtqJne81sByf5jx2nfuvEwgZDfDiMBtUua3kB-DYbHOVUOMoBoCN6EQAvD_BwE

Допоміжна

Бевзенко Л. Соціальна база довіри і підтримки волонтерського руху – 2018 рік // Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні / за наук. ред. О. Резніка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. С. 237-240.

Бойко Н. Стан довіри до Інтернету в сучасному українському суспільстві // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін: зб. наук. праць. Випуск 6 (20) / Гол. редактори В. М. Ворона, М. О. Шульга. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. С. 369-379.

Бондаревська І. О. Феномен довіри в економічних та міжетнічних відносинах (аналіз зарубіжних досліджень). *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. К.: Фенікс, 2015. Т. 11. Вип. 12. С. 42-50.

Герман А. Л. Показники довіри на рівні міждержавних відносин за підтримки культурної дипломатії. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 5. С. 22-34. <https://doi.org/10.31866/2616-745x.5.2020.203658>

Єрмакова Н. О. Особливості проявів довіри до інших та до себе у студентів юнацького віку. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2023. Випуск 1. С. 10-16. <file:///C:/Users/user/Downloads/2.pdf>

Кожем'якіна О. Генеалогія феномена довіри: історико-філософський екскурс. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2017. Випуск 19. С. 19-26.

Коник Д. Довіра громади: кризові комунікації органів місцевого самоврядування. Практичний посібник. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». Київ, 2020. 70 с.

Кричевська Т. О. Довіра у грошово-кредитній сфері: логіко-історичне дослідження : монографія / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2020. 504 с.

Майструк Н. О. Ризики як чинники зростання недовіри у глобальну добу. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 61–66.

Миколюк С. М. Фактори формування довіри в студентському середовищі. *Габітус*. 2018. Випуск 6. С. 12-16.

Перепелиця Н. О. Довіра як чинник політичного розвитку: погляд Френсіса Фукуями. *Науковий журнал «Політикус»*. 2019. Випуск 2. С. 11-16.

Печенюк І. С. Динаміка зміни рейтингів державних інститутів сектору безпеки та оборони України (2005–2021). *Наука і оборона*. 2021. № 2. С. 50-60.

Сердюк О. О. Безпека та довіра 2021 : за результатами досліджень 2013–2021 років, проведених у Харківській області : [монографія] / Сердюк О. О., Бугайчук К. Л., Щербакова І. В., Бобро Н. В., Кузіна І. І., Даниленко І. В., Марковська Г. О., Тріверді-Бейтман Н, Танкебе Д.; за заг. ред. Сокурєнка В.В. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2021. 184 с.

Ситнік С. В., Пивоварчик І. М. Довіра до людей та її прояв у міжособистісній взаємодії. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 5. С. 59-65.

Степенко Т. О. Довіра як соціальний ресурс: від теоретичної концептуалізації до пошуку механізмів практичного управління. *Грані*. 2018. № 6. С. 44-52.

Хижняк О. В. Ідея довіри та її мобілізаційний ефект у міжнародних відносинах: соціологічна інтерпретація. *Габітус*. 2020. № 12. С. 17-21.

Чуйко Г. В., Чаплак Я. В. Міжособистісна довіра як передумова партнерських стосунків між людьми. *Психологічний часопис* / за ред. С.Д. Максименка. Київ: Інститут психології ім. Г.С. Костюка. 2020. № 1. Вип. 6. С. 29-39.

Шайгородський Ю. Ж. Довіра як політико-психологічний феномен. *Політичне життя*. 2021. № 4. С. 63–69.

Щедрова Г. П., Кормич М. О. Чинник довіри як інструмент політичних технологій. *Гілея: науковий вісник*. 2020. Випуск 154 (№ 3). С. 33-340.

***

Bauer P. C. Conceptualizing and Measuring Trust and Trustworthiness // In The Committee on Concepts and Methods. Bern, University of Bern, 2014. P. 1–27.

Cox J. C., Kerschbamer R., Neururer D. What is trustworthiness and what drives it? *Games and Economic Behavior*. 2016. Vol. 98. P. 197–218.

Hu A. Radius of trust: Gradient-based conceptualization and measurement. *Social Science Research*. 2017. N 68. P. 147–162.

Журнали

- Соціологія: теорія, методи, маркетинг

- Український соціологічний журнал
- Український соціум
- Sociologos
- American Journal of Sociology
- American Sociological Review
- Current Sociology
- International Sociology
- European Sociological Review

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023р.). Разумков центр. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-liutyi-berezen-2023r>

Щорічник Міжнародної соціологічної асоціації (МСА) – "Annual Review of Sociology". – <http://www.annualreviews.org/loi/soc>

Ресурсний центр по соціології, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна (електронна бібліотека, тексти публікацій). - <http://www.sociology.kharkov.ua/>
***

Андрощук Г. О. Ступінь довіри до штучного інтелекту: аналіз результатів досліджень. https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_20.09.21/3.pd

Болтон М. Довіра не є чеснотою: чому ми не повинні довіряти довірі. Ергономіка в дизайні, перш за все онлайн. 2022. <https://www.yahoo.com/finance/news/dont-sleep-difference-family-trust-163733273.html>

«Важливо розрізнати віру й довіру: довіра не обов'язково має бути сліпою» – розмова Лариси Денисенко та Володимира Єрмоленка. <https://decentralization.gov.ua/news/14133>

Гібридна війна – нові загрози, складність і «довіра» як антидот. <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2021/11/30/gbridna-vjna-nov-zagrozi-skladnst-dovra-yak-antidot/index.html>

Дашкова К., Ковальова Т. Проблеми забезпечення довіри громадян до судової влади в Україні. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2021. <https://doi.org/10.36074/logos-29.10.2021.v1.20>

Дегтяр А., Бублій М. Встановлення та розвиток довіри як функція управлінського лідерства. *Лідер. Еліта. Суспільство*. 2018. № 1. <https://doi.org/10.20998/2616-3241.2018.1.11>

Діденко С. Війна в Україні: вплив на падіння довіри світового бізнесу. 2022. <https://ua.news.ua/vojna-v-ukrayne-vlyuanye-na-padenye-doveruua-mirovogo-byznesa/>

Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021 р.). <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-institutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy>

Довіра, справедливість і об'єднувальна ідея як важелі розвитку. 2021. <https://kmbs.ua/ua/article/yevhen-pentsak-trust>

ЗСУ очолюють рейтинг довіри українців – опитування. 2023. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-opytuvannia-dovira-zsu/32319880.html>

Кіран С., О'Доєрти. Довіра, надійність і відносини: онтологічні роздуми про суспільну довіру до науки. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23299460.2022.2091311>

Козлов Д. Суспільна довіра як базова цінність. Українська правда. 2021. 11 грудня. <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/12/11/7317070/>

Коломієць Л., Кожедуб Т., Гук К. Теоретико-методологічні засади емпіричного дослідження довіри до себе. *Молодий вчений*. 2020. № 12 (88). С. 277-282. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-55>

Кузьмук О. Довіра як фундамент розвинутого суспільства. <https://www.inforum.in.ua/conferences/25/79/591>

Кустова А., Розмаїнський І. Емпіричний аналіз узагальненої довіри в сучасній Росії. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 4(62). С. 9-22. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4\(62\)-9-22](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4(62)-9-22)

Лисенко Д. П. Довіра в предметному полі психологічних досліджень. *Проблеми сучасної психології*. 2018. № 40. С. 196-208. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-40.196-208>

Палагнюк Ю.В. Соціальна довіра до органів публічної влади як фактор розвитку громадянського суспільства. *Publ. upr. reg. rozvit.* 2021. №3 Р. 699-725. <file:///C:/Users/user/Downloads/266-Article%20Text-318-1-10-20211027.pdf>

Паніотто В., Харченко Н. Довіра соціальним інститутам. file:///C:/Users/User/Downloads/04_KR_2_Analit1.pdf

Пекар В. Довіра: три ознаки однієї хвороби. <https://site.ua/valerii.pekar/dovira-tri-oznaki-odnijeyi-xvorobi-i7qn6o7>

«Результати дослідження громадської думки щодо рівня довіри до уповноважених органів з питань пробації» / за ред. О. Янчука, К. Новохатньої. Київ, 2019. 24 с. <https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Дослідження-громадської-думки-2019.pdf>

Саткліфф С. Ось як мало ми довіряємо нашому уряду та наслідки для всіх нас. 2022. <https://apolitical.co/solution-articles/en/heres-how-little-we-trust-our-government-and-the-implications-for-us-all>

Тимченко В. Два погляди на феномен довіри: Фукуяма і Лао-цзи. <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/Тимченко.pdf>

Френсіс Фукуяма про українську демократію і помилкові очікування. 2018. <https://www.radiosvoboda.org/a/fukuyama-ukrayina-reformy-democratiya/31085269.html>

Френсіс Х. Фрей, Енн Моррісс. «Почніть з довіри». *Harvard Business Review*, 2020. <https://hbr.org/2020/05/begin-with-trust>

Ханик Юлія-Божена. Вплив рівня довіри громадян до суб'єктів публічної влади на застосування публічного маркетингу в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9. № 2. С. 43-49. <file:///C:/Users/user/Downloads/866-Текст%20статті-1294-1-10-20210527.pdf>

Чайка Г. В. Довіра і характеристики, що сприяють успішному переживанню травматичних ситуацій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. 2023. Випуск 1. С. 13-19. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1284/1237>

Шість тез Ф. Фукуями про Україну, Росію і майбутнє. URL: <http://tvoemisto.tv/nevs>.

Школяр М. В. Роль соціальної довіри у трансформаційних процесах сучасного суспільства. <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-sotsialnoyi-doviri-u-transformatsiynih-protseah-suchasnogo-suspilstva/pdf>

Штепа О. Психологічні ресурси особистісної конфіденції: можливості довіри людини до себе й інших. *Проблеми сучасної психології*. 2020. № 50. С. 352-374. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-50.352-374>

Як і чому люди довіряють: мета-аналіз і розроблена модель / Хенкок П. А., Тереза Т. Кесслер, О. Д. Каплан, Кімберлі Стоуерс, Дж. Крістофер Брілл, Дебора Р. Біллінгс, Крістін Е. Шефер, Джеймс Л. Залма. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10083508/>

***

Castaldo S. Meanings of trust [online]. URL: <www.sses.se/public/events/euram>.

Castaldo S. Trust variety: Conceptual nature, dimensions and typologies [online]. URL: <www.sses.se/public/events/euram>.

Castelfranchi C. Degrees of trust. Paper presented on conference Trust Management. University of Crete. URL: <www.itrust.uoc.gr>.

Robert F. Hurley. The Decision to Trust. <https://hbr.org/2006/09/the-decision-to-trust>
Trust in society / Ed. by Karen S. Cook.
https://www.russellsage.org/sites/default/files/cook_society_chapter1_pdf_0.pdf
2020. Edelman Trust Barometer // <https://www.edelman.com/trustbarometer>]

Особливості навчання в умовах запровадження воєнного стану, карантинних обмежень через пандемію

В умовах дії обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

– дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;

– дистанційно на платформі проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;

– аудиторно (за затвердженим розкладом занять) проводяться у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування Університету здобувачам надається можливість скласти залік у тестовій формі дистанційно на платформі **Google Classroom** в курсі «Культура довіри в сучасному світі».